

VOLGENS DE WIL VAN JACOBUS VAN DEN BOSSCHE, PASTOOR VAN RUMST 1744 - 1783

Een tochtje rond de Sint-Pieterskerk van Rumst brengt u in contact met de grafsteen van Jacobus Philippus Joannes Van den Bossche. Dit artikel graaft in zijn privé-leven, uitgaande van 2 testamenten enkele jaren voor zijn dood.

Biografische gegevens

Jacobus Philippus Joannes Van den Bossche - kortweg Jacobus, zijn vermoedelijke roepnaam (RAA, 1) - wordt geboren te Kontich op 3 oktober 1718 als zoon van Philippus Augustijn Van den Bossche en Theresia Constantia De Rest (Rumesta, 1986). Zijn vader is er sinds 1715 notaris en zal dat ambt uitoefenen tot 1735 (Bousse, 1977, p. 137). Later, tussen 1758 en 1779 zal Jacobus' broer Gaspar te Rumst als notaris actief zijn (Bousse, 1977, p. 199).

Jacobus studeert aan de universiteit te Leuven, waar hij zich in augustus 1737 laat inschrijven als student in de logica aan de pedagogie van de Valk (Rumesta, 1986).

Tabel 1. Pastoors te Rumst in de 18de eeuw

- Petrus Ysermans	1673 - 1705
- Adrianus Van Dievoet	1706 - 1711
- Georgius Franciscus Bordinckx	1711 - 1744
- Jacobus Philippus Joannes Van den Bossche	1744 - 1783
- Joannes Guillielmus Van Genechten	1783 - 1825

Bron: Rumesta (1986). *Pastors, onderpastors en kapelrij- beneficianten van Rumst Sint-Pieter*. Rumst: Rumesta

In de laatste dagen van 1744 - hij is dan 26 - treedt hij aan als pastoor te Rumst, als opvolger van de begin december overleden Georgius Franciscus Bordinckx (zie tabel 1). Jacobus besteedt heel wat zorg aan de kerk en aan het materieel, zodat de visitator in 1750 lovend kan zijn over zijn werk: de kerk wordt sinds enkele jaren door de nieuwe vensters goed verlicht; ornamenten, gewaad en vaatwerk zijn lofwaardig. In de herfst van 1757 heeft een andere visitator klachten over het linnen, dat niet

goed gewassen blijkt. Dat is een bevoegdheid van de koster, Georgius Franciscus Van den Wijngaert; vanaf dan zal de pastoor instaan voor de was... In de jaren 1760 is hij tevens actief als kanunnik van de collegiale kerk van Sint-Jakob te Antwerpen (Rumesta, 1986). Joannes Maximiliaan Van den Branden fungeert als onderpastoor, tenminste tot 1771 (De Loenen, 1998, p. 131). Later neemt Joannes Guillielmus Van Genechten deze functie over.

De testamenten van Jacobus Van den Bossche

Het eerste testament

In de nazomer van 1780, Jacobus is dan 62 maar nog “gezond van lichaam en verstand”, ontbiedt hij notaris Jan Frans Mommen uit Boom, om zijn testament te maken. Op de pastorie van Rumst maken de 2 genoemde heren die dag een lijvig en uiterst gedetailleerd, goed voorbereid document klaar. Dit alles in het bijzijn van de getuigen Petrus Baeckelmans, onderpastoor van Boom (De Loenen, 2001, p. 84), en Petrus De Clercq, chirurgijn te Rumst (Vermeulen, 1992, p. 74). Wat houdt deze ordonnantie van uiterste wil precies in?

Het vangt aan met de bestemming van de ziel van de testateur.

- Hij kiest zijn begraafplaats in het Onze-Lieve-Vrouwekoor in de kerk van Rumst, voor de voet of trede van het altaar onder een zerk van gelijke grootte. Deze zerk moet met wit marmer ingelegd zijn, zoals degene van de heer Georgius Franciscus Bordinckx, liggend in het hoogkoor. In de zerk zal volgende formule worden ingekapt en ingelegd met wit marmer (zie figuur 1, p. 47):

Jesu Fili David miserere J.P.J. Van Den Bossche ex Conticq S.T.B.F. hic pastoris per annos ... defuncti ... et tu viator qui me sequeris brevi, ora ut R.I.P.

Vertaald geeft dat: Jezus zoon van David ontferm u mijner, J.P.J. Van Den Bossche uit Kontich baccalaureus formatus in de theologie, hier pastoor gedurende .. jaar, sterft op ... En gij voorbijganger die mij kortstondig zult volgen bid opdat hij ruste in vrede (Rumesta, 1986: p. 40).

- Hij wil begraven worden zoals pastoors gewoonlijk geïnhumeerd worden.
- Tot lafenis van zijn ziel vraagt hij:
 - * 30 baarmissen kort na zijn dood, waarvoor 14 st. per mis 12 st. aan de celebrant betaald zal worden en 2 st. aan de koster voor het antwoorden op het misere en profundis, welke psalmen achter elke mis moeten gelezen worden;
 - * in de kerk van Rumst moet een dertigste gezongen worden;
 - * kort na zijn dood moeten 300 gelezen missen van 8 st. per mis opgedragen worden, waarvan 200 door de paters Minderbroeders te Mechelen en 100 door de paters Capucienen aldaar;
 - * aan de Heilige-Geest van Rumst laat hij een legaat van 500 fl. Duits aan hem competerende ten laste van de bank van Wenen op last van jaarlijks ten eeuwigen dagen omtrent zijn sterfdag in de kerk van Rumst een eeuwigdurend jaargetijde te celebreren tot lafenis van zijn ziel, die van zijn ouders en verdere intentie, telkens met uitreiking van 3 viertelen rogge geconverteerd in brood aan de arme mensen van Rumst die de dienst horen zullen. Voor ieder jaargetijde moet betaald worden: 1 g. aan de celebrant en 18 st.

aan de koster voor het luiden, zingen en spelen op het orgel en 1 g. 2 st. aan de kerk van Rumst mitsgaders op last van ten eeuwigen dagen aan de heer pastoor van Rumst 6 st. per jaar te geven om te staan op het zondags gebed.

Vervolgens gaat hij over tot de bestemming van de "tijdelijke" goederen.

- Aan juffrouw Albertina De Rest, zijn nicht, weduwe van dhr. Bareige, in aandacht dat juffrouw Isabella De Rest, weduwe van dhr. Arnoldus Crol, de testateur aangezocht had om toezicht over haar te hebben (eraan toegevoegd en later doorstreept: mede dat hij testateur peter is van haar oudste dochter Maria) een som van 100 g. en bij vooraflijvigheid van Albertina laat de testateur deze som aan haar kinderen hoofdgewijs en bij gebreke ervan aan de gebrekende descendentie bij representatie.
- Zijn verdere goederen laat hij aan de kinderen van zijn vaderlijke en moederlijke ooms en moijen (tantes) en aan zijn kozijns en nichten gemeen alle egalijk en hoofdgewijs en bij gebreke van iemand ervan aan de gebrekende wettige descendenten bij representatie. Hiermee institueert hij genoemde kozijns en nichten als zijn enige en universele erfgenamen op last van de nabeschreven tocht te laten aan zijn zwagerin. Deze bestaat erin dat juffrouw Catharina Herry, weduwe van zijn broer Gaspar Van den Bossche, wijlen de notaris, de tocht heeft van een obligatie van 1200 g. aan de testateur competerend.
- Indien zijn nicht Maria Van den Bossche, weduwe van dhr. Petrus De Rest, voor hem zou sterven, zullen haar kinderen en descendenten maar erven langs een zijde alleen, hetzij bij representatie van hun vader of van hun moeder, zonder in die gevallen te mogen komen bij representatie van beide zijden.
- Tot slot laat hij aan Maria Pauwels, zijn meid, als zij op zijn sterfdag nog steeds bij hem inwoont, 50 g.

Tot daar de bestemming van zijn goederen. Jacobus is echter nog niet klaar, want, zo laat hij de toevoegen, opdat de uiterste wil des te beter zou achtervolgd worden, verkiest de testateur voor executeur van uiterste wil dhr. Joannes Van Genechten, zijn actuele onderpastoor. Bij deze geeft hij aan hem de macht om de testateur zijn meubelen en effecten te verkopen, zijn acties en kredieten in te vorderen, alle penningen enigszins van zijn sterfhuis en nalatenschap te ontvangen, de genoemde legaten en geordonneerde pieuze werken te betalen en het sterfhuis ten volle te vereffenen alles zonder daarvan aan de erfgenamen enige kennis of inspectie van papieren te moeten geven, immers niet binnen het verloop van een jaar na zijn sterfdag. Na verloop van dat jaar moet de executeur aan de erfgenamen slechts summiere rekening doen in de welke aan hem voor uitgeef zal moeten passeren allen het gene de executeur affirmeren zal voor het sterfhuis uitgegeven te hebben sonder daar van voorder bewijs te moeten doen, gelijk de executeur ook

voor uitgeef zal mogen inbrengen de wijn en de tractement die hij de testateurs erfgenamen of andersints zal gedaan of gegeven hebben gelijk ook alle de iegelijke kosten en devoiren tot het doen en sluiten van rekening de volle vereffening van het sterfhuis inclus. Niet willende dat de erfgenamen het minste recht sullen hebben als naar verkoop van een jaar na zijn sterfdag verbiedende de testateur aan zijn erfgenamen te bedanken, latende en makende aan dezelfde mits deze voor zijn honorarium een stuk couteau morin of de waarde ervan.

Het tweede testament

Voorjaar 1784. Een goed jaar eerder, op 10 maart 1783, heeft Jacobus afstand gedaan van zijn pastoraat ten voordele van onderpastoor Joannes Van Genechten (Rumesta, 1986, p. 40). Op 5 april 1784 nodigt Jacobus, ondertussen dus oud-pastoor van Rumst, notaris Jan Frans Mommen uit Boom opnieuw bij hem uit. Ondertussen is het bijna 4 jaar geleden dat zijn testament verleden werd en is het tijd om een en ander wat bij te stellen. In gezelschap van Joannes De Beuckelaer, onderpastoor van Rumst, en Cornelis Somers als getuigen, maakt hij een aanpassing bij zijn eerder testament, een codicille (RAA, 2). Zoals meestal bij een dergelijke akte begint hij met het vorige testament "te lauderen en te approberen", zodat het geldig blijft, behalve de veranderingen.

Wat zijn nu deze veranderingen?

- Aan juffrouw Catharina Herry, de weduwe van zijn broer Gaspar, waarover reeds sprake, laat hij een obligatie van om en bij de 900 g. Deze competeert aan hem en is ten laste van zijn overleden broer, nu dus van Catharina. Aan haar laat hij ook nog een som van 100 g. op voorwaarde dat ze niet de minste verwachting zal mogen formeren ten laste van de codicillateur, noch van zijn sterfhuis.

Aan Maria Pauwels, zijn gewezen meid, laat hij 100 g. voor de goede en getrouwe diensten. Hiermee vervalt alles wat in zijn vorig testament gelaten was aan Catharina Herry of aan Maria Pauwels.

- De testateur verklaart aan zijn erfgenamen niets te vragen aan dhr. Van Genechten, actuele pastoor van Rumst, voor het gebruik van zijn meubelen tot Jacobus' sterfdag toe.

Een kleine 2 jaar later, op 10 maart 1786, net 3 jaar nadat hij zijn pastoorsambt neerlegde, overlijdt Jacobus te Rumst (Rumesta, 1986, p. 40).

Bespreking

Zielenlafenis

Allereerst staan we even stil bij hetgeen Jacobus vraagt tot lafenis van zijn ziel. Het is een hele resem bepalingen. Waarom moet het zo veel zijn, waarom gooit Jacobus er zoveel geld tegenaan? Dit alles is beter te begrijpen als men de achtergrond ervan kent. Eenvoudigweg komt het neer op het volgende. In afwachting van de toetreding van het hemels hof werden de aspirant-gelukzaligen gekweld door het vagevuur, dat in tijd en hevigheid precies in verhouding stond tot de op aarde aangegane zonden. Deze tijdspanne tussen het overlijden en het laatste oordeel kon aanzienlijk verzacht en verkort worden door het gebed, de aflaten en de opgedragen missen "tot lafenis van de ziel van de overledene" door de nabestaanden hier op aarde. Want, de hemel zou pas betreden kunnen worden eenmaal hun opgelegde penitentie was volbracht (Van den Bosch, 1991, p. 111-141).

Naast deze theologische overwegingen was het zeker zo dat zijn status een dergelijke hoeveelheid pieuze werken vereiste.

Begraafplaats en grafzerk

Jacobus koos zijn begraafplaats in het koor van Onze-Lieve-Vrouw. Naar alle waarschijnlijkheid was dat links in de kerk (K. Swenden, mededeling 18/3/2002). Zulke zeer precieze begraafplaats is zelden aangegeven in een notarieel testament, evenals de letterlijke aanhaling van het grafschrift.

Na het verdwijnen van de oude kerk van Rumst is de grafplaat ingemetseld aan de voet van de huidige kerk (zie figuur 1.).

Relatie met onderpastoor Van Genechten

Uit hetgeen Jacobus in zijn eerste testament aan zijn onderpastoor opdraagt als testamentuitvoerder, spreekt vertrouwen en genegenheid. Het honorarium dat Jacobus aan Joannes geeft om zijn taak uit te voeren, het stuk couteau morin, is heel persoonlijk en toont aan dat hij hem door en door kent. Ook het feit dat Van Genechten Jacobus' meubelen verder mag gebruiken, zoals vermeld in het tweede testament, illustreert hun goede verstandhouding.

Vermeldenswaard

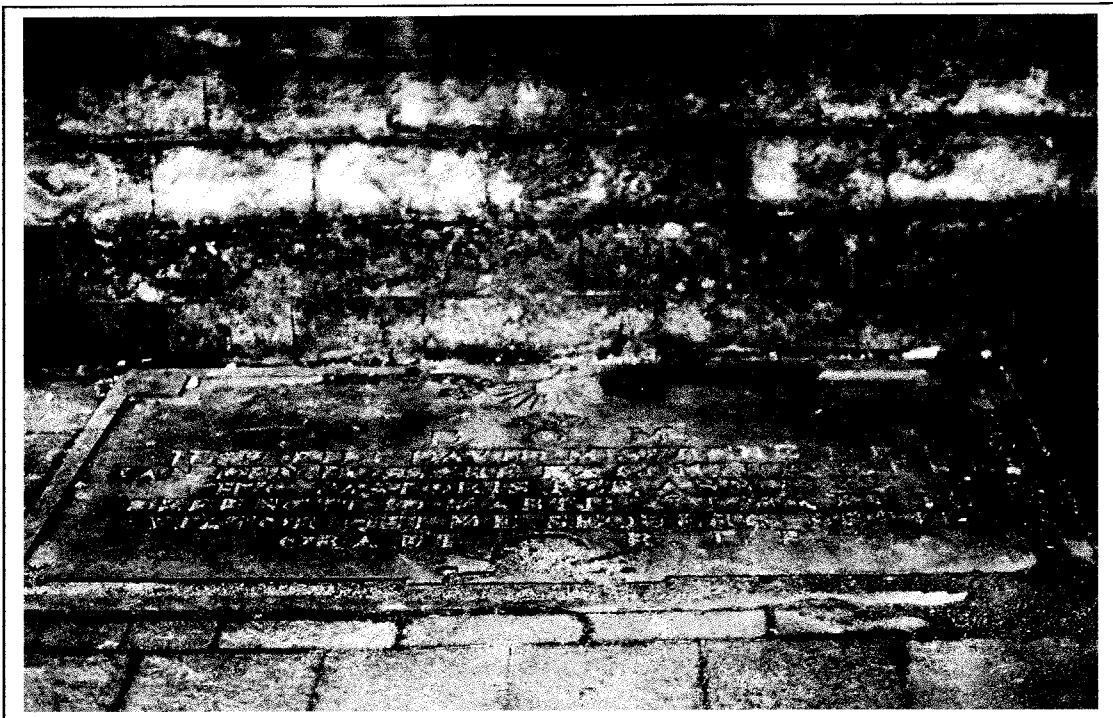
Het eerste testament is zo gedetailleerd en concreet, dat het bijna plastisch overkomt. Zo krijgen we een heel nauwkeurig beeld van de taken van koster in de betreffende missen en krijgen we ook zicht op de lonen die ervoor uitgekeerd werden.

Maria Pauwels was de meid van pastoor Van den Bossche. In het origineel testament wordt gesproken van "mijssen", hetgeen nu nog in het dialect voorkomt.

Petrus De Beuckelaer volgde naar alle waarschijnlijkheid Joannes Van Genechten op als onderpastoor. In 1784 was hij reeds actief in die functie. De voorganger van Van Genechten als onderpastoor, Joannes Maximiliaan Van den Branden, bleef dat tenminste tot 1771.

Bronnen:

- De Loenen, T. (1998). *Notariaat Jan Frans Mommen, notaris te Boom, akten 1765-1774*. Rumst: Rumesta.
- De Loenen, T. (2001). *Preprint van Notariaat Jan Frans Mommen, notaris te Boom, akten 1775-1779*. Niel: eigen beheer.
- RAA (1). Notariaat 5205. Notaris Jan Frans Mommen te Boom, akte 79 van 22/9/1780.
- RAA (2). Notariaat 5209. Notaris Jan Frans Mommen te Boom, akte 34 van 5/4/1784.
- Rumesta (1986). *Pastors, onderpastors en kapelrij-beneficianten van Rumst Sint-Pieter*. Rumst: Rumsta.
- Van den Bosch, G. (1991). *Hemel, hel en vagevuur: preken over het hiernamaals*. Leuven: Davidsfonds.
- Vermeulen, L. (1992). *Schepengriffte van Rumst - uitgave 1992, 2de druk*. Rumst: Rumesta.

Figuur 1.: Grafzerk van P.J.P. Van den Bossche, nu aan de voet van de buitenmuur van de kerk met inscriptie: Jesu fili David miserere J. P. J. VAN DEN BOSSCHE ex Conticq S.T.B.F. hic pastoris per 39 annis defuncti 10 martii A 1786 et tu viator qui me sequeris brevi ora ut R.I.P.
Foto: M. Van Hoorenbeeck